

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Kirjallinen asiantuntijalausunto:

Hallituksen esityksestä sairauspäivärahan muutoksia ja sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointia koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuttavaa sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavoinnista?

Tehy vastustaa työntekijöiden ja työnantajien enimmiltä osin maksaminen sosiaalivakuutusjärjestelmien heikentämistä valtion talouden parantamistarkoituksissa, ja ylittää tässä tarkoituksessa tehtyjä kanavointisääntöjä.

Palkan sivukuluista kustannettavista sosiaalivakuutusetuuksista leikkaaminen ja tuon säästön kanavoiminen palkan maksajan ja saajan sijasta valtion eduksi rinnastuu vaikutuksiltaan työntekijöiden ansiotuloerotuksen ja yritysverotuksen kiristämiseen. Näin ei tule hakea vaikutusta valtion talouden tukemiseen. Sosiaalivakuutuksen perustarkoitusta ja tasoa ei tule heikentää näin tällaisten toimien johdosta.

Lausuttavaa sairauspäivärahan laskentakaavan muuttamisesta?

Tehy vastustaa laskentatavan muuttamista, joka on tosiasiallisesti erittäin suuri sairauspäivärahan leikkaus kaikille yli 27 633 euroa vuodessa ansaitseville vakuutetuille.

Keskimäärin päivärahaetuuden määrää leikataan 13,3 prosenttia, keskituloisella palkansaajalla 15 – 20 prosenttia ja keskituloista enemmän ansaitsevalla palkansaajalla yli 20 prosenttia. Riihessä asetettu toimeksianto leikkauksen kohdentamisesta ylimpiin sairauspäivärahoikeutettujen tuloluokkiin ei toteudu esityksessä, mitä osoittaa se, että mediaaniansioilla ja jopa sitä pienemmillä ansioilla sairauspäivärahan määrää leikataan yli leikkauksen keskimääräisen määrän (13,3 %).

Tehy katsoo, että valtion talouden säästöjen hakeminen tulee tehdä toisin kuin tällä pitkäaikaissairaille ja heidän työnantajilleen erittäin haitallisella tavalla, joka on myös hyvin tehoton tapa valtion tulojen tasapainottamiseen. Tehottomuutta osoittaa, että 60 miljoonan vuosittaisen tasapainottamisen tekemiseksi sairauspäivärahakuluja tulee leikata noin kaksinkertainen määrä.

Lausuttavaa taloudellisista vaikutuksista?

Tehyllä ei ole lausuttavaa arvioinneista esityksen hyväksymisen vaikutuksesta valtion talouteen.

Lausuttavaa työllisyysvaikutuksista?

Esitysluonnoksen kohdassa 4.2.2 todetaan, että sosiaaliturvarahastojen kanavointiratkaisulla ei itsessään ole merkittäviä työllisyysvaikutuksia. Tehy yhtyy tähän näkemykseen.

Esitysluonnoksessa katsotaan, että sairauspäivärahan tasolla on todennäköisiä työllisyysvaikutuksia. Tehy yhtyy esitysluonnoksessa esitettyyn, että matala sairauspäivärahan korvausaste voi kannustaa työntekijöitä palaamaan liian aikaisin töihin. Esitysluonnoksen vaikutusarvioinnissa tämä tunnistettu mahdollisuus ja sen vaikutukset kotitalouksille, työnantajille ja yhteiskunnalle tulee arvioida nyt esitettyä tarkemmin. Tämä on täysin välttämätöntä huomioiden sen, että nyt esitetään jopa yli 20 prosentin suuruista leikkausta nykyiseen sairauspäivärahan tasoon eräissä tuloluokissa, joka johtaisi näillä palkansaajilla alle 50 prosentin korvaustasoon etuudensaajan tavanomaisesta tulotasosta.

Esitysluonnoksen sivulla 35 väitetään, että sairauspäivärahaan esitetty leikkaus vähentäisi sairauspoissaolojen määrää ja lyhentäisi niiden kestoa siten, että se ”työllisten määrä keskipitkällä aikavälillä kasvaisi 5300:lla.” Tehy huomauttaa, että työ- ja virkasuhteissa työskentelevä palkansaaja on työllinen riippumatta siitä, onko hän tietynä ajankohtana työssä vai työkyvytön saaden sairauspäivärahaa. On väärin väittää, että esitetyllä teoreettisella sairauspoissaoloja vähentävällä vaikutuksella voisi olla vaikutusta työllisten määrään.

Kun lääkäreiden työkyvyttömäksi toteamat työntekijät oletetusti tulisivat aikaisemmin töihin, ei se muuttaisi heidän terveydentilaansa tai olisi osoitus siitä, että he tulisivat nykyiseen nähden aikaisemmin työkykyisiksi. Mikäli esitysluonnoksessa hahmoteltu 5300 työntekijän suuruusluokkaa oleva vaikutus tehdyn työn määrässä toteutuisi, kyse olisi asiallisesti siitä, että nykytilaan verraten työntekijät tulisivat tuon verran enemmän töihin sairaina. Tämä vaikutus on todettu esitysluonnoksen sivulla 50.

Sairauspoissaolosta johtuu työnantajille tarvetta palkata osaan työntekijöiden poissaoloista sijaisia. Jos esitysluonnoksessa hahmotettu vaikutus sairauspoissaolojen määrän vähentymisestä 5300 henkilöä vastaavalla määrällä toteutuisi, vähentyisi työnantajien tarve palkata sijaisia ja lyhenisivät noiden sijaisuuksien eli työsopimusten kestot. Kun osa sairauspoissaolojen ajaksi palkatuista sijaisista on työttömiä, on selvää, että sijaisten palkkaamista vähentävä vaikutus todennäköisesti heikentää työttömien työllistymistä sijaisiksi, eli lopputulokseltaan heikentää työllisyyttä. Tätä vaikutusta ei ole esitysluonnoksessa huomioitu, mutta se tulee huomioida ja arvioida valmiissa hallituksen esityksessä.

Lausuttavaa vaikutuksesta kotitalouksiin?

Esitysluonnoksessa ei ole arvioitu asiallisesti lainkaan vakuutettujen ja heidän perheidensä taloudellista asemaa ja esityksen vaikutuksia niihin. Ne tule arvioida huolellisesti hallituksen esityksessä, jos sellainen annetaan.

Esitysluonnoksessa ei ole arvioitu huolellisesti esitetyn muutoksen vaikutusta osasairauspäiväraha-oikeuden käyttämiseen. Esitetty sairauspäivärahan korvaustason leikkaus vahventaa taloudellista kannustinta sairauspäiväraha-oikeuden käyttämiseen eli työskentelyyn osa-aikaisena työkyvyttömyysjakson aikana, ja tämä voi tapahtua myös terveyden ja työkyvyn palautumisen kustannuksella. Jos hallituksen esitys annetaan, sen vaikutusarviossa on arvioitava tämä käyttäytymisen muutos ja sen vaikutukset esitysluonnoksen huomioita tarkemmin.

Lausuttavaa vaikutuksesta yrityksiin ja muihin työnantajiin?

Kohdassa 4.2.4.2 todetaan, että uudistus ”laskennallisesti” heikentää työnantajien taloudellista asemaa sairausajan palkanmaksun ajalta maksettavien sairauspäivärahan aleneman verran, kun työnantajien maksamat sairausvakuutusmaksut eivät kanavoinnista johtuen alene. Kyse ei ole laskennallisesta heikennyksestä työnantajien taloudelliseen asemaan, vaan todellisesta heikennyksestä.

Tuo heikennys on sitä suurempi mitä enemmän työnantajan toiminnassa työntekijöille tulee vähintään 10 päivän mittaisia sairauspoissaoloja. Tuo heikennys taloudelliseen asemaan on sotealan julkisilla työnantajilla suuri, koska työn luonteesta, sairaiden parissa työskentelystä ja työn vaatimuksista johtuen sotealalla on muihin aloihin nähden verrattain paljon pitkiä sairauspoissaoloja.

Vaikutusarvion tässä kohdassa ei ole arvioitu tarkemmin kuntatyönantajien osalta vaikutusta kuntatalouteen, joka tulee kunnallisverokertymän alenemisena kuntalaisten ansiotulojen laskiessa sitä mukaa kun heidän sairauspäivärahansa määrää leikataan.

Kuten esitysluonnoksessa on todettu, esityksen hyväksyminen heikentäisi kuntien ja hyvinvointialueiden rajoitustasapainoa. Se kurjistaisi entisestään kuntien ja hyvinvointialueiden taloutta ja tehden sen tavalla, johon ne eivät itse voi vaikuttaa.

Lausuttavaa vaikutuksista viranomaisiin?

-

Lausuttavaa muista yhteiskunnallisista vaikutuksista?

Esitysluonnoksen kohdassa 4.2.6.1 on sivulla 47 lausuttu, että alhaisempi sairauspäivärahan taso ”saattaa vaikuttaa siihen, että sairauspäivärahalta palataan aiemmin töihin. Tällä voi olla vaikutuksia asiakkaan terveyden ja toipumisen näkökulmasta.” Tehy arvioi, että näitä vaikutuksia todella ilmenee. Kun paluu työhön aikaistuu taloudellisista syistä eli muista kuin terveydentilan parantumiseen liittyvistä syistä, tämä vaikutus on terveyttä ja toipumista heikentävä. Tämä tulee arvioida mahdollisessa hallituksen esityksessä esitysluonnosta tarkemmin.

12.8.2024

Esitysluonnoksessa todetusti sairauspäivärahan saajista arviolta noin 58 % on naisia ja 42 % miehiä. Se, että miehillä on keskimäärin naisia paremmat tulot ja sitä kautta suurempi sairauspäiväraha ja tästä johtuen leikkaus olisi suurempi miesten sairauspäivärahojen euromäärissä, ei muuta asiaa lainsäätäjän kannalta sukupuoleen nähden vaikutuksiltaan neutraaliksi. Naisten ja miesten palkkaerot ovat oma itsenäinen sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvä epäkohta ja ongelma, joka vaikutuksiltaan sairauspäivärahan määrään ei tasapainota sitä seikkaa, että tämä esitetty sairauspäivärahaleikkaus osuu useampaan naiseen kuin mieheen.

Esitysluonnoksen sivulla 50 todetusti noin 15 prosenttia raskaana olevista naispuolisista työntekijöistä on sairauspäivärahalla raskausaikana ennen raskausrahan alkua. Tämä osoittaa sen, miten esitetty leikkaus kohdistuu naissukupuoleen tavalla, jota ei tapahdu miesten kohdalla.

Esitysluonnos on tehty siitä lähtökohdasta, että työnantajat maksavat raskaana olevalle työntekijälle palkan sairauspäivärahakauden ajalta, mikä ei toteudu kaikkien työntekijöiden kohdalla. Heikoimmassa asemassa ovatkin ne naispuoliset työntekijät, joilla ei ole oikeuta sairausajan palkkaan lainkaan tai se päättyy ennen raskausrahan alkamista. Heidän kohdallaan raskaudesta eli sukupuolesta johtuvan työkyvyttömyyden ajan sairauspäivärahaleikkauksen vaikutus myös kertaantuu perhevapaan ajalta maksettavien päivärahojen pienentymisenä, kuten esitysluonnoksen sivulla 50 on todettu.

Myöskään sairausajan palkkaan työehtosopimuksen perusteella oikeutettujen naispuolisten työntekijöiden osalta esitystä ei voida pitää sukupuolisten vaikutusten osalta neutraalina sillä perusteella, että nyt voimassa olevien työehtosopimusten mukaan työnantajalla on velvoite maksaa sairausajan palkkaa. Tämä tilanne voi muuttua työehtosopimustoiminnan muutoksissa ja työehtosopimusten yleissitovuuspäätösten lopputulosten muuttuessa, jolloin oikeutta sairausajan palkkaan ei työntekijällä enää ole. Mikään laki tai muukaan valtiovallan toimi ei turvaa naispuolisen palkansaajan oikeutta sairausajan palkkaan sairauspäivärahoioikeuden aikana (9. sairauspäivän jälkeen), ja tuo tulee ottaa huomioon esityksen sukupuolten välisiä tasa-arvovaikutuksia arvioitaessa.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Esitettyjä muutoksia sairauspäivärahan määrän määrittymiseen ei pidä toteuttaa.

Helsingissä 13.8.2024

Millariikka Rytönen, puheenjohtaja Tehy ry

Lisätiedot: Jarkko Pehkonen, Erityisasiantuntija, juristi: jarkko.pehkonen@tehy.fi